

L'ESTUDI GENERAL DE LLEIDA DAVANT UN MOMENT HISTÒRIC D'INFLEXIÓ RENOVADORA. PETICIONS LOCALS D'INTERVENCIONISME REGI A FELIP II¹

Sixto Sánchez-Lauro²
Universitat de Barcelona

1. L'ESTUDI GENERAL DE LLEIDA, LA UNIVERSITAT COMUNA DE LA CORONA D'ARAGÓ

L'Estudi General de Lleida inicia un transcendent procés reformista al començament de la segona meitat del segle XVI sota el guiatge del bisbe Miquel Despuig, que després impulsarà el seu successor, l'humanista Antoni Agustín i Albanell. La nostra específica referència històrica a aquests anys crucials per a l'Estudi ens permet valorar, confrontar i fins i tot extrapolar la incidència positiva que la Universitat del Segre té, en tot moment, en la vertebració de la Corona d'Aragó. La Universitat de Lleida no només se'ns presenta com la primera respecte de la seva autorització i el seu naixement,³ sinó que també procura man-

1. Aquest treball forma part de les activitats del projecte d'investigació del Ministeri de Ciència i Innovació, «Teoría política, derecho y gobierno en Cataluña y Valencia (siglos XVI-XVIII)», (DER2008-06370-CO3-03), dirigit pel doctor Xavier Gil Pujol.

2. Professor titular d'Història del Dret i de les Institucions. Adreça electrònica: ssl@sanchezlauro.es

3. A la petició que els paers i prohoms de la ciutat de Lleida, reunits en Consell General, eleven a Jaume II el 1293 per a sol·licitar-li la creació d'una universitat, la seguirà, després de les conseqüents gestions d'un monarca molt receptiu al projecte, una butlla del papa Bonifaci VIII, amb data del 1297, per la qual autoritza la creació d'un estudi general a la Corona d'Aragó; a aquest s'estenen tots els privilegis reconeguts a l'estudi francès de Tolosa, creat per la Santa Seu el 1229. El privilegi fundacional de l'Estudi General de Lleida concedit per Jaume II és del setembre del 1300, aquest mateix mes el monarca concedeix ja la *Carta ordinationis et immunitatis studii generalis Ilerdensis*, amb la regulació orgànica i l'estatut singular de professors, estudiants i del mateix recinte universitari. Juntament amb les ordenances règies, setmanes més tard el Consell General de Lleida aprova la carta magna de privilegis del nou Estudi, amb els compromisos i les obligacions concretes; i per a completar totalment la seva posada en funcionament, sense finalitzar el mes es reuneix la naixent «universitat» d'escolars per tal d'elegir rector i aprovar els estatuts fundacionals reguladors de la vida social i acadèmica (vegeu F. ESTEVE PERENDREU, *El règimen jurídico del Estudio General de Lleida (s. XIII- XVIII)*, Lleida, Pagès, 1992, p. 51-64).

tenir la seva supremacia durant els seus quatre llargs segles d'existència,⁴ atès que la seva extinció coincideix amb la de la mateixa Corona catalanoaragonesa.⁵

L'Estudi ilerdense es funda i evoluciona amb vocació d'universitat comuna dels territoris de la Corona d'Aragó, dins d'un projecte polític de consolidació, aglutinació i articulació d'aquests i sobre un fonament constitucional de la seva pluralitat coordinada per la monarquia.⁶ L'elecció de Lleida com a ciutat universitària no havia estat fruit de la casualitat: la seva situació geogràfica intermèdia respecte dels territoris de la Corona,⁷ el desenvolupament industrial i

4. En la reial carta fundacional, després de la butlla papal d'autorització, es garanteix a l'Estudi de Lleida la facultat d'impartir «Derecho Canónico y Civil, Medicina, Filosofía y Artes, y cualesquiera otras facultades y ciencias aprobadas»; s'exclouen els estudis de teologia (també absents a l'Estudi General de Tolosa), que hauran d'esperar l'autorització formal de la Santa Seu concedida el 1430. En un document posterior, Jaume II concedeix el monopoli o l'exclusivitat dels estudis universitaris a Lleida i els prohibeix en qualssevol altres territoris de la Corona d'Aragó (*Prohibitio de erectione scholarum in terris Aragonum alibi praeter quam in Ilerda*). Encara que aquest privilegi d'unicitat va ser posteriorment superat per Pere el Cerimoniós en fundar les universitats de Perpinyà i Osca el 1350 i el 1354, respectivament, i que durant els segles XV i XVI van aparèixer nous centres superiors, l'Estudi General de Lleida va mantenir la seva empremta embrionària de la Universitat de la Corona d'Aragó (vegeu J. PEMÁN GAVÍN, «El marco jurídico e institucional del Estudio General de Lleida (1300-1717)», a J. J. BUSQUETA RIU i J. PEMÁN GAVÍN (coord.), *Les universitats de la Corona d'Aragó, abir i avui: Estudis històrics*, Barcelona, Pòrtic, 2002, p. 76-82).

5. El conflicte bèl·lic hispànic i europeu originat pel litigi successori a la Corona hispànica i la victòria final borbònica, signifiquen una nova configuració constitucional de la monarquia i la desaparició de la Corona d'Aragó, ja difuminada des dels Reis Catòlics. La forma política pluralista dels Àustria es transforma en una forma política unitària, que es manifesta especialment en la restructuració o *Planta* de les audiències reials, però que també arrossega altres institucions consolidades, com les universitàries. En el cas de Catalunya, al començament del segle XVIII impartien docència les universitats de Lleida, Barcelona, Girona, Vic, Tarragona, Solsona i Tortosa, de tradició municipalista les quatre primeres, sota control eclesiàstic la de Tarragona, i les dues últimes havien sorgit fonamentant-se en sengles col·legis de l'orde dels Predicadors.

Certament, aquesta proliferació o minifundisme de centres propiciava el corrent favorable a la unificació a Lleida, com a seu de major tradició i arrelament. (Ja el 1600, el virrei de Catalunya, el duc de Feria, amb la unanimitat de la Reial Audiència, afirmava categòricament que havien de tancar-se totes les universitats catalanes, excepte la de Lleida. Cf. A. FERNÁNDEZ LUZÓN, *La Universidad de Barcelona en el siglo XVI*, Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2005, p. 296.) No obstant això, aquesta unificació no es va fer a Lleida, sinó a la ciutat de Cervera. Una reial cèdula d'octubre de 1717 ordenava el tancament de l'històric Estudi, amb el conseqüent desplaçament a la nova seu ceriverina. (Vegeu J. LLADONOSA I PUJOL, *Història de la ciutat de Lleida*, Barcelona, Curial, 1980, col·l. «Documents de Cultura», p. 261-262.)

6. J. PEMÁN GAVÍN i J. J. BUSQUETA RIU, «Presentació», a J. J. BUSQUETA RIU i J. PEMÁN GAVÍN (coord.), *Les universitats de la Corona d'Aragó*, p. 13.

7. Jaime Villanueva, en el seu *Viage literario*, recull un fragment del document fundacional de l'Estudi en el qual el monarca justifica l'elecció de Lleida atenent la seva ubicació intermèdia, la

mercantil des de mitjan segle XII i durant el XIII,⁸ la recepció del *ius commune* a través d'escolars ilerdenses formats a Bolonya i que tornen com a lletrats a la seva ciutat⁹ o la política monàrquica d'equilibri i compensació entre Catalunya i Aragó, poden ajudar a comprendre millor l'elecció de Lleida, ciutat de frontera, per a la universitat «central» de la Corona d'Aragó.¹⁰

La mateixa configuració institucional de l'Estudi General va assumir la seva vinculació a una estructura política pluralista en establir de fet un sistema rotatori en l'elecció anual de rector, que s'havia de fer entre catalans, aragonesos i valencians. En una primera etapa, aquesta alternança va significar elegir un any com a rector un català i el següent un aragonès; a partir del 1428, al desenvolupament del torn es van incorporar els valencians, després de la seva tenaç reivindicació de conformitat amb l'esperit estatutari.¹¹ Aquesta representativitat

seva fertilitat i la condició dels seus ciutadans: «Autorizado con la facultad pontificia escogió para esto la ciudad de Lérida, *velut hortum*, dice [Jaume II], *fertilitatis et fecunditatis conclusum, ac fontem deliciarum signatum, tanquam locum communem, et quasi regnorum et terrarum nostrarum intermedium quoddam, fertilitate victualium opulentum, aëris temperantia moderatum, aquarum et fluminum abundantia circumseptum, nobilitate civium insignitum, ac decenti populo decoratum*» (Jaime VILLANUEVA, *Viage literario a las iglesias de España*, t. XVI, carta CVIII, Madrid, 1851, p. 27).

8. J. LLADONOSA I PUJOL, *Història de la ciutat de Lleida*, p. 57-68.

9. Jesús Fernández Viladrich parla d'un destacat focus de romanisme jurídic a Lleida durant el segle XIII, gràcies a l'emigració estudiantil ilerdense a la Universitat de Bolonya. El retorn a la seva ciutat d'origen els permetia desenvolupar un important paper en la vida pública i especialment en la pràctica forense. Bolonya va ser, segons el iushistoriador Fernández Viladrich, el model i referent permanent per al nou centre i, com allà, Lleida va sobresortir per l'ensenyament dels estudis jurídics, atès que existia «una intensa relació de causalidad entre una ciudad impregnada del más acentuado talante romanista y su Estudio General, creado para impartir casi específicamente la docencia del derecho común medieval» (J. FERNÁNDEZ VILADRICH, «Prólogo», a F. ESTEVE PERENDREU, *El régimen jurídico del Estudio General de Lleida*, p. 17).

10. Pemán P. planteja que Jaume II no volia una universitat específicament catalana, aragonesa o valenciana, sinó una universitat que aglutinés el conjunt dels seus territoris. Lleida, «que había sido reconquistada conjuntamente por catalanes y aragoneses en 1149 y que había constituido el fruto de la unión entre Aragón y Cataluña sellada poco antes, se presentaba como la opción más adecuada» (J. PEMÁN GAVÍN, «El marco jurídico e institucional», p. 78).

Sobre aquesta temàtica relativa a la integració i l'articulació dels territoris que conformen la coneguda per nosaltres com «Corona d'Aragó», és necessari acudir a la profusa i acabada obra de Jesús Lalinde Abadía, el millor coneixedor de les institucions catalanoaragoneses baixmedievales i altmodernes. Per a aquest període inicial, vegeu el seu capítol de síntesi «La ordenación política e institucional de la Corona de Aragón», a R. MENÉNDEZ PIDAL, *Historia de España*, vol. XIII-II, *La expansión peninsular y mediterránea (c. 1212-c. 1350): El Reino de Navarra. Corona de Aragón. Portugal*, Madrid, Espasa-Calpe, 1990, p. 317-416.

11. El rector és la màxima jerarquia dins de l'Estudi fins a finals del segle XVI, data en la qual apareix la figura del mestrescola, que addicionarà competències pròpies del rectorat. El rector re-

dels diferents territoris peninsulars de la Corona d'Aragó es manifesta igualment en la composició de l'altre òrgan de govern i representació de la Universitat, el Consell de l'Estudi, que, sota la presidència del rector, configuren nou persones, també de caràcter electiu; tres han de ser aragonesos, tres catalans i els tres restants valencians, i s'exigeix que tres siguin batxillers en dret canònic, tres en dret civil i la resta en medicina o arts.¹²

El model baixmedieval de l'Estudi ilerdense mantindrà bona part de les seves bases identitàries durant les seves quatre centúries de docència: autogovernat pels escolars i continuat predomini dels estudis jurídics de conformitat amb el cànon bolonyès, control municipal però existència d'un govern acadèmic forà i integrador de les «nacions» de la Corona, vocació universitària monopolística enfront dels Estudis Generals creats amb posterioritat en la seva comunitat política i en els quals deixarà la seva empremta i influència...¹³

2. IMPULS RENOVADOR DE L'ESTUDI GENERAL SOTA EL REGNAT DE FELIP II

La Universitat de Lleida arriba al regnat de Felip II en una situació de penosa supervivència, lluny de la seva projecció «paneuropea» desenvolupada durant l'etapa baixmedieval,¹⁴ lluny del seu exclusivisme universitari a la Corona

presenta, juntament amb el Consell, la Universitat, ha de ser batxiller en cànons o lleis i ha de ser elegit pels estudiants de dret canònic i civil; el pes dels estudis jurídics en el govern de la Universitat, des del primer moment, manifesta l'interès prioritari de la monarquia per la recepció del *ius commune* i per la millor formació de lletrats com a mitjans personals de gestió, en un clar procés de tecnificació i consolidació de l'estructura política i reforçament del poder públic (cf. F. ESTEVE PERENDREU, *El régimen jurídico del Estudio General de Lleida*, p. 105-117).

12. Aquest Consell, denominat Particular, rep el nom de Consell General quan se li addiciona l'estament professoral; i encara que ambdós van patir modificacions en la seva composició i estructura, sempre es va mantenir l'equilibri en la presència de membres dels territoris peninsulars de la Corona (cf. F. ESTEVE PERENDREU, *El régimen jurídico del Estudio General de Lleida*, p. 117-122).

13. Malgrat mantenir bàsicament les seves senyes d'identitat, certament l'Estudi General de Lleida evoluciona cap a una universitat amb una major presència dels professors en el seu autogovern i en la qual s'acaben reforçant els elements d'autoritat i de jerarquització interna (veg. J. PEMÁN GAVÍN, «El marco jurídico e institucional...», p. 114).

La creació de la Mestrescolia a les Corts de Montsó del 1585, a proposta dels representants ilerdensos en els tres braços, va reduir funcions jurisdiccionals al rector i va incorporar, a més, la Cancelleria de l'Estudi, que va haver d'ocupar una dignitat de l'Església de Lleida amb caràcter vitalici. El nomenament del mestrescola limita l'autonomia de l'Estudi, ja que és el rei qui el proposa (normalment ho serà un canonge de Lleida) per a la seva aprovació pel papa.

14. L'estructura del col·lectiu estudiantil considera la consolidació de les nacions dels terri-

d'Aragó, fixat en estatuts fundacionals i defensat a ultrança amb posterioritat,¹⁵ lluny de la seva empena i la seva esplendor, manifestes especialment en les últimes dècades del segle XIV i les primeres del XV...¹⁶

A mitjan segle XV, l'Estudi General havia entrat en un procés de postració que no va poder remuntar fins passat més d'un segle. La revolució catalana contra Joan II i la guerra resultant que va assolar el Principat van empobrir greument Lleida i inexorablement l'Estudi, i van tenir com a moment crític l'assetjament

toris de la Corona d'Aragó, especialment en les fórmules de govern de l'Estudi; així mateix, té en compte una altra nació peninsular per als escolars «de las otras tierras y reinos de Espanya» i fins a sis nacions per als procedents de més enllà dels Pirineus («ultra montannis nationibus»), de conformitat amb els estatuts fundacionals. No obstant això, aquest decreixement de la dimensió internacionalista és comú en la majoria de les universitats europees a partir del segle XV.

15. El privilegi unificador de l'ensenyament superior concedit per Jaume II el 1300 i el 1311 a l'Estudi de Lleida ja havia estat negat per Pere el Cerimoniós en fundar les universitats de Perpinyà i Osca, encara que el que va danyar més el monopoli reconegut a Lleida va ser la creació d'altres universitats a la Corona d'Aragó: Ferran II el Catòlic autoritza el naixement de l'Estudi General de Mallorca el 1483 i el de València el 1502, l'últim dels quals va mantenir una prestigiosa i florent activitat durant la seva primera centúria; el 1450 la ciutat de Barcelona rep d'Alfons el Magnànim l'autorització per a crear una universitat, però ha d'esperar, després d'un llarg i difícil procés, l'impuls legal donat per Carles I el 1533 i la tenacitat municipal perquè definitivament, el 1559, la Ciutat Comtal tingui una universitat amb tots els sabers superiors; Saragossa, important seu històrica d'un dels quatre focus tradicionals de poder de la Corona d'Aragó, disposa d'una universitat completa el 1542 gràcies a un privilegi concedit per l'emperador Carles en ocasió de les Corts de Montsó de la mateixa data, encara que l'Estudi aragonès va trigar quaranta anys a començar a funcionar en la seva totalitat.

16. L'*Studium* de Lleida havia consolidat fermament les facultats aprovades en la seva etapa fundacional: arts, filosofia, medicina i dret canònic i civil; i, si bé faltava la teologia dins de les facultats «majors», tot i que era considerada en la baixa edat mitjana la més important (la «ciència» per antonomàsia), finalment els estudis teològics van ser autoritzats pel papa Martí V mitjançant una butlla donada a Roma el 1426 (F. ESTEVE PERENDREU, *El régimen jurídico del Estudio General de Lleida*, p. 135), encara que Lleida ja els impartia sense reconeixement oficial. (La tardana incorporació de la teologia obeeix al fet que aquesta disciplina estava absent en el pla d'estudis de Tolosa, a causa del monopoli de l'ensenyament teològic que detentava la Universitat de París; com és sabut, la butlla papal d'autorització fundacional, del 1287, estenia a Lleida privilegis idèntics als que tenia l'Estudi General de Tolosa.)

Esteve Perendreu considera que el principal problema que va tenir Lleida respecte a la seva Universitat va ser l'econòmic. La ciutat va recórrer a l'impost sobre el vi, que proporcionava abundants ingressos, per a donar viabilitat i sosteniment a l'*Studium*. Passades les primeres dècades de dificultats després del seu naixement, la Universitat va arribar al seu màxim apogeu entre el 1378 i el 1417, com ho testimonia la nombrosa i prestigiosa concurrència d'escolars. Segons Perendreu, les concessions pontifícies de Climent VII al final del segle XIV i de Benet XIII al començament de la centúria següent, van complementar i reforçar els ingressos i les necessitats econòmiques de l'Estudi General (F. ESTEVE PERENDREU, *El régimen jurídico del Estudio General de Lleida*, p. 46-47).

de la ciutat pel monarca i la seva capitulació el 1464.¹⁷ La fundació de noves universitats a la Corona d'Aragó durant aquest període, unida a la seducció que la Universitat de Salamanca comença a exercir sobre els escolars dels territoris orientals, tampoc no ajuda a la recuperació de l'Estudi.¹⁸

17. Els mesos de setge de Lleida van significar un duríssim revés per a la seva gent i per al futur de les seves institucions. La ciutat va quedar mig despoblada i els seus edificis, en estat ruïnós, incloent-hi les aules de l'Estudi General. Segons Lladonosa, l'empobriment de la ciutat va ser agreujat pel vandalisme, la devastació i fins i tot el bandolerisme, que va aparèixer a les comarques lleidatanes els anys següents a la guerra civil catalana (1462-1472). «Tota la riquesa creada durant mig segle de prosperitat —diu— feta malbé. I sense gent suficient i ni esperances per a un redreç immediat» (J. LLADONOSA I PUJOL, *Història de la ciutat de Lleida*, p. 128-136).

18. Referint-se a l'*Studium* de Lleida, Fernández Luzón confirma que al segle XVI «fue acentuándose el éxodo de estudiantes hacia Salamanca, cuyo poder de atracción aumentaba de forma paralela a la decadencia ilerdense» (A. FERNÁNDEZ LUZÓN, *La Universidad de Barcelona en el siglo XVI*, p. 82-83).

La mateixa Universitat de Salamanca va irradiar el seu patró institucional cap a l'Estudi General de Lleida en les darreres dècades del segle XVI, tal com ja feia respecte d'altres universitats castellanes i indíanes. En la línia de recuperació de la seva antiga hegemonia, iniciada unes dècades abans, Lleida mira cap a Salamanca a la recerca de major poder i autoritat per a l'*Studium*. A les Corts de Montsó de 1585 (3a CYADC, I, 2, 8, 2.3), Felip II accedeix a la petició dels tres braços catalans, davant la proposició dels representants ilerdensos d'implantar a Lleida la figura del mestrescola, d'encuny de Salamanca. La ineficàcia i parcialitat del rector generava greus problemes en la convivència universitària. El rector, màxima autoritat i amb funcions disciplinàries i jurisdiccionals, era un col·legial i era d'elecció anual pels col·legials. La seva condició promocionable li restava llibertat per a frenar, jutjar i castigar els freqüents disturbis i actes delictius que es cometien (M. P. ALONSO ROMERO, *Universidad y sociedad corporativa. Historia del privilegio jurisdiccional del Estudio salmantino*, Madrid, Tecnos, 1997, p. 155-156).

Per això, aquest plantejament exposat al monarca de crear el nou càrrec de mestrescola es fonamenta en la necessitat de tenir una persona amb autoritat, poder i independència per a restituir la disciplina a l'Estudi General, amb plena jurisdicció civil i criminal, eclesiàstica i real, mer i mixt imperis, respecte de catedràtics, estudiants, ministres i familiars d'aquells, i que disposés d'un agutzil per a capturar-los o arrestar-los en cas que fos necessari (J. PEMÁN GAVÍN, «El marco jurídico e institucional...», p. 108).

Aquesta influència de la Universitat de Salamanca sobre l'*Studium* ilerdense és encara més explícita en el capítol de cort LX de les Corts de Barcelona de 1599, sota Felip III: «MES avant placia a V. Magestat ab loatio, y approbatio de la present Cort, statuir, y ordenar, que tots los statuts, y observations en les lectures, cursos, y probances de aquells de la Vniversitat de Salamanca, sian observats en la Vniversitat de Leyda. Plau à sa Magestat ques guarden dits statuts, y observations de Salamanca, en quant sian aplicables a la Vniversitat de Leyda» (3a CYADC, I, 2, 8, 6). Segons M. Paz Alonso, aquest afany d'emulació és comprensible. Salamanca havia gaudit d'un segle daurat (el segle XVI) en el qual el treball acadèmic havia arribat a les seves cotes més altes. «Los más importantes juristas del momento —diu M. Paz Alonso respecte de Salamanca—, los más importantes teólogos, estudiaban y enseñaban aquí, aprendían, pensaban y escribían obras reeditadas una y otra vez dentro y fuera de nuestras fronteras, y eran también luego muchos de ellos reclamados para ocupar

A mitjan segle XVI, l'*Studium* ilterdense reflecteix ostensiblement la penúria, el baix nivell acadèmic i la carència universalista que feia temps que anava arrossegant, encara que els estudis de dret canònic i civil i els de medicina preservaven el seu tradicional reconeixement i la seva superioritat qualitativa respecte dels restants impartits. És en la segona meitat del segle quan la Universitat manifesta un important impuls de recuperació amb les reformes dutes a terme pels bisbes ilterdenses Miquel Puig i Antoni Agustín i Albanell, juntament amb la reorganització institucional en el seu règim d'autogovern en finalitzar la centúria.¹⁹ Felip II no es manté aliè a aquest procés de recuperació: el monarca es mostra profundament interessat en un Estudi General modèlic, d'alt reconeixement exterior i defensor i irradiador de l'ortodòxia catòlica.²⁰

Si la reforma de l'Estudi General era ambicionada per la Paeria i el Bisbat, fins i tot més ho era pel catòlic monarca, ja que Lleida era la porta de França pels Pirineus i les idees dels propagandistes hugonots tenien els passos oberts del Segre per a estendre les doctrines heterodoxes.²¹ Aquesta situació de «contaminació ideològica» subsisteix durant tota la segona meitat del segle XVI, a causa de les «guerres religioses» franceses entre hugonots i catòlics.²² Una de les

los más altos puestos de la burocracia regia» (M. P. ALONSO ROMERO, *Universidad y sociedad corporativa*, p. 157).

L'Estudi General de Lleida, que havia nascut i s'havia desenvolupat en els segles baix-medievals sota el paradigma de la Universitat de Bolonya, a la darrereria del Cinc-cents bascula cap a Salamanca i es desdibuixen aspectes orgànics que es manifestaven com a punts identitaris, especialment pel que fa al règim d'autogovern de l'*Studium* (vegeu la nota 13, on ja s'apuntava el major protagonisme del professorat en el govern i el reforçament del principi d'autoritat i definició jeràrquica). Certament, la figura històrica del rector va quedar molt disminuïda davant les àmplies atribucions atribuïdes al mestrescola, cosa que va generar no poques interferències i tensions entre ambdues institucions durant el segle següent.

19. Vegeu les notes 13 i 18. Així mateix, vegeu AIVJ, *envío* 90, caixa 129, doc. sense numeració.

20. Lladonosa afirma que Felip II, conscient del que representava l'*Studium* com a mur de contenció del protestantisme europeu, permeable a través de la frontera francesa, manifestava que, entre totes les universitats d'Espanya, la lleidatana era la que desitjava veure més prestigiada i il·lustre (J. LLADONOSA I PUJOL, *Història de Lleida*, vol. II, Tàrraga, F. Camps Calmet Editor, 1974, p. 307).

21. J. LLADONOSA I PUJOL, *Història de Lleida*, p. 203. Així mateix, Fernández Luzón parla de la situació de la Universitat de Lleida i de l'interès oficial en la seva revitalització, especialment pel que fa als estudis de teologia. «Cuando los estudiantes católicos –dice– acudían a Lleida por el aumento de la presión hugonote en el sur de Francia, al comprobar la pobreza de sus aulas y el poco prestigio de sus maestros, la abandonaban» (A. FERNÁNDEZ LUZÓN, *La Universidad de Barcelona en el siglo XVI*, p. 83).

22. Després de la mort inesperada d'Enric II de França el 1559, el calvinisme creix alarmantment amb la política tolerant de la regent Caterina de Mèdici, cosa que provoca les anomena-

mesures que més afecta la Universitat ilerdense és la prohibició de comunicació universitària fora dels territoris de la monarquia catòlica, cosa que danya encara més el seu ja minvat universalisme.²³ Felip II, que va anar a Lleida dues vegades, va mantenir una activa correspondència amb les institucions locals, a l'igual dels seus virreis, en la qual s'exposa la preocupació per la constant immigració procedent del meridià francès i s'impulsa una política reformista de l'Estudi lleidatà.²⁴

3. PROJECCIÓ REFORMISTA DEL BISBE MIQUEL DESPUIG. FUNDACIÓ DEL COL·LEGI DE LA CONCEPCIÓ

Com ja sabem, l'Estudi General de Lleida, com a corporació autònoma, estava condicionat en la seva fonamentació i evolució per les institucions règia, municipal i eclesiàstica. És el rei qui el funda (amb l'autorització papal), fixa el seu estatut jurídic bàsic i es reserva la potestat ordenadora d'aquest; és la Paeria qui el finança i el controla; i és l'Església qui garanteix la dimensió universal als estudis impartits, estableix els sabers i aporta una bona part dels seus estudiants, de condició clerical. En aquesta presència dels poders externs, apreciem que l'Església té un paper menor en els segles XIV i XV, i passa a tenir un pes major en els segles XVI i XVII, especialment després de la implantació de la figura del mestrescola. En aquesta última etapa, «son los obispos de Lérida, comisionados

des *guerres religioses* en el país veí fins al famós edicte de Nantes del 1598, en el qual Enric IV concedia als calvinistes (hugonots) llibertat de religió en tot el regne, que mantenia una població majoritàriament catòlica (vegeu B. LLORCA *et alii*, *Historia de la Iglesia católica*, vol. III, *Edad Nueva: La Iglesia en la época del Renacimiento y de la Reforma Católica*, 2a ed., Madrid, Biblioteca de Autores Cristianos, p. 928-938).

23. És sabut que Felip II, mitjançant una pragmàtica donada el 1559 per a la Corona de Castella, havia ordenat que tots els escolars que estiguessin fora dels territoris de la monarquia catòlica tornessin i, al seu torn, havia prohibit als seus súbdits anar a països estrangers a estudiar o ensenyar, amb l'excepció del Col·legi Espanyol de Sant Climent de Bolonya (fundat pel cardenal Gil de Albornoz) i també de Roma i Nàpols, si ja hi vivien; aquesta mesura tampoc no afectava els professors de la universitat portuguesa de Coimbra. Aquesta mateixa mesura, encaminada a la recerca de la més compacta uniformitat ideològica, la va fer extensiva el 1568 als «Reynos de la Corona de Aragón», en pleja agitació hugonota rere la frontera pirenaica. És clar que aquesta «tibetanització» de les Espanyes no només buscava la unitat de la fe, sinó també una política econòmica proteccionista, evitar la sortida de metalls preciosos o la mateixa defensa de les institucions universitàries (cf. A. JIMÉNEZ, *Historia de la universidad española*, Madrid, Alianza, 1971, p. 187-219).

24. J. LLADONOSA I PUJOL, *Lérida moderna: Época de los Austrias*, Lleida, Dilagro, 1977, p. 39. Vegeu AIVJ, *envío* 90, caixa 129.

por el monarca, los que faculta como visitadores y reformadores del Estudio. Son ellos quienes elaboran la propuesta de reforma que elevan seguidamente al monarca para su posterior aprobación».²⁵

En aquesta línia reformista ja havíem trobat el prelat Jaime Conchillos en la primera meitat del Cinc-cents;²⁶ en la segona meitat, veiem Miquel Despuig, la breu prelacia de tres anys del qual no li va impedir escometre realment la urgent reforma de l'Estudi General,²⁷ que després continuà, perfeccionà i consolidà el seu successor, Antoni Agustín i Albanell.²⁸

Miquel Despuig inicia els primers treballs reformistes amb el suport de la Paeria i la monarquia. El bisbe humanista arriba a presentar uns estatuts el 1559, però no es van poder dur a la pràctica perquè aquest va morir pocs mesos després. En aquests estatuts, abordava temes tan espinosos i pertorbadors de la qualitat docent de l'Estudi com els relatius a l'elecció, la retribució i l'estabilitat dels catedràtics, que posteriorment recollí Agustín; Despuig ja es plantejava que totes les càtedres (tant les majors com les «catedrillas») havien de proveir-se per oposició i majoria de vots, i l'aspirant havia de demostrar la seva competència mitjançant una lliçó pública. Així mateix, el bisbe entra en altres punts, com l'obtenció

25. F. ESTEVE PERENDREU, *El régimen jurídico del Estudio General de Lleida*, p. 68.

26. L'aragonès Jaime Conchillos ocupa la prelació ilderdense del 1513 al 1542, practica la residència després de setanta anys d'absències continuades i porta els gustos renaixentistes a la seva seu. Considerat el primer bisbe humanista de Lleida, crea una nova càtedra de Teologia per a l'*Studium* (J. LLADONOSA, «Humanisme i reformes a l'Estudi General de Lleida durant el segle XVI», a *VIII Congreso de la Historia de la Corona de Aragón (Valencia, 1-8 oct. de 1967)*, t. III, *La Corona de Aragón en el S. XVI*, vol. 2, València, 1973, p. 89).

27. Miquel Despuig, natural de Barcelona i doctor en ambdós drets, havia estat canonge a la Ciutat Comtal i bisbe d'Elna, des d'on va assistir i va participar en el Concili de Trento, més tard va passar a la Seu d'Urgell i, des d'allí, a la prelacia ilderdense; va prendre possessió de la mitra de Lleida el 3 de juny de 1556 i va morir en aquesta ciutat el 21 de novembre de 1559 (J. LLADONOSA, «Humanisme i reformes», p. 233-234).

28. Amb l'insigne erudit Antoni Agustín a Lleida (1561-1576), l'humanisme arriba al seu punt culminant a l'*Studium* i les reformes que aquest bisbe va introduir van significar un referent permanent fins a la clausura de la Universitat, i fins i tot van transcendir a la nova seu certerina durant el segle XVIII. De pare aragonès i mare catalana, aquest prestigiós intel·lectual, format a Salamanca i Bolonya i amb una reconeguda obra escrita, va tirar endavant uns nous estatuts per a l'Estudi General, que Felip II va impulsar i va aprovar el 1575. Aquesta nova modificació del bisbe Agustín, aconseguida no sense una certa oposició de les classes privilegiades locals, manifesta la influència de la iniciada i no closca de Miquel Despuig i reflecteix l'empremta de la Universitat de Salamanca. Segons Gaya Massot, en referència al tema clau estatutari relatiu a la provisió de càtedres, aquesta reforma és «la más enjundiosa, la más innovadora y la más fecunda de todas las que ha tenido el Estudio» (R. GAYA MASSOT, *Provisión de cátedras en el Estudio General de Lérida*, Barcelona, 1958, p. 40).

de graus, el desenvolupament dels cursos, l'assistència a les lliçons, la vestimenta, l'ús d'armes...²⁹

No obstant això, l'aportació més coneguda del reformista Miquel Despuig és la fundació d'una col·legi universitari per a estudiants tonsurats, sota l'advocació de la Concepció de la Puríssima Verge Maria, amb la finalitat que dits col·legials becats puguin estudiar teologia o dret canònic i civil. Aquest col·legi, conegut també com a Col·legi Nou, per a diferenciar-lo del Col·legi Vell o de l'Assumpció,³⁰ s'instituí per a dotze escolars pobres: tres pertanyents a la diòcesi de Lleida, tres a la de Barcelona, tres a la d'Urgell, dos a la d'Elna i un pertanyent a la seva família. Com els restants col·legis universitaris, no estava sotmès al règim jurídic de l'Estudi General, però tots mantenien estretes connexions amb aquest, tant en l'àmbit formatiu com en el participatiu.³¹ Els col·legis universitaris ilderdenses van significar un planter d'escolars molt important tant numèricament com qualitativament per a la Universitat; foren especialment significatives les aportacions en els estudis de dret i, més tard, de teologia.³²

El Col·legi de la Concepció té com a data fundacional l'any 1559. El 23 de setembre, Miquel Despuig presenta al Consell General de la Paeria els estatuts redactats per al règim de govern del Col·legi a fi que siguin estudiats i examinats, i havent estat ja revisats pel capítol catedralici. Però el seu fundador mor al novembre, quan encara no havia organitzat completament el Col·legi Nou.³³ Martí Joan Franquesa va ser el primer rector del Col·legi, i van actuar com a visitadors d'aquest el paer en cap, el degà del capítol de la catedral i el pare guardià del mo-

29. J. LLADONOSA, «Humanisme i reformes», p. 90-91.

30. El Col·legi Vell o de l'Assumpta o de Santa Maria va ser fundat pel canonge Domingo Pons el 1376 per a dotze estudiants clergues pobres que s'havien de formar a l'Estudi General. L'organització d'aquest Col·legi s'inspira en el Col·legi Espanyol de Sant Climent de Bolonya i es considera el primer col·legi secular universitari dels territoris hispànics (F. ESTEVE PERENDREU, *El régimen jurídico del Estudio General de Lleida*, p. 175-178).

31. Els col·legis signifiquen espais privilegiats per a l'activitat intel·lectual complementària de l'estrictament universitària. En el cas dels ilderdenses, neixen especialment per a facilitar la formació d'escolars destinats al sacerdoci. Les beques o ajudes que reben els col·legials es destinen a l'accés als estudis de la Universitat; la presència i influència dels col·legials en els òrgans rectors de l'*Studium* era bastant freqüent.

32. A més dels col·legis seculars de l'Assumpció i de la Concepció, Lleida va comptar amb altres col·legis importants pertanyents a comunitats religioses, com el Col·legi de Sant Bernat (per a col·legials de Poblet i Santes Creus), el dels Benedictins Claustrals (per als col·legials de Montserrat i Ripoll) i el de la Companyia de Jesús. Al segle XVIII, els col·legis van ser traslladats a Cervera, després de la supressió de l'Estudi General (vegeu Joan J. BUSQUETA [coord.], *700 aniversari de la Universitat de Lleida. 1297/1300*, Lleida, Universitat de Lleida, 1996, p. 46-47).

33. Aquest centre docent de caràcter benèfic es construeix entre la Cancelleria de l'Estudi General i l'Hospital dels Capellans (J. LLADONOSA I PUJOL, *Història de Lleida*, p. 233-234).

nestir de Santa Maria de Jesús, de l'orde de Sant Francesc de l'Observança de Lleida, segons el que havia deixat disposat el seu fundador, Miquel Despuig.³⁴

4. PETICIONS LOCALS D'INTERVENCIONISME REGI. CARTES INÈDITES A FELIP II RELATIVES AL COL·LEGI DE LA CONCEPCIÓ

Ja hem dit que al bisbe Miquel Despuig el sorprengué la mort sense poder tancar plenament la situació jurídica i econòmica de la seva fundació col·legial. Les donacions i disposicions que havia anat atorgant en vida al Col·legi universitari, com que no va tenir temps de donar-hi compliment testamentari, van acabar generant seriosos problemes de titularitat que atemptaven greument contra la mateixa viabilitat beneficodocent del Centre. El motiu fonamental era que el sobrecollctor de la Cambra Apostòlica intentava per tots els mitjans quedar-se els béns i les rendes del bisbat que el prelat havia concedit o disposat per al Col·legi de la Concepció. Aquestes exigències de la Cambra Apostòlica s'estenien fins i tot a la mateixa biblioteca particular de Miquel Despuig, qui havia decidit que s'incorporés al fons de la del Col·legi.³⁵

Aquesta situació posa en guàrdia la Paeria, posa en guàrdia els canonges de la catedral i posa en guàrdia el rector i el Consell de l'Estudi General. Cadascuna d'aquestes institucions ilerdenses escriu al maig del 1560 a Felip II per a sol·licitar-li la seva intervenció davant la Cambra Apostòlica per tal que el Col·legi universitari pugui disposar de dits béns i rendes i pugui donar compliment als objectius fixats pel prelat, traspassat recentment. Tots són conscients, i així ho manifesten, del gran interès del monarca a impulsar i realçar el nivell i el prestigi de l'*Studium*. El portador i comissionat d'aquestes sol·licituds d'intervencionisme regi en favor del patrimoni del naixent Col·legi Nou fou el seu primer rector, Martí Joan Franquesa.

L'arxivera de la Paeria, Concepción Pérez Pérez, ens parla també de la problemàtica creada respecte de la situació jurídica del Col·legi de la Concepció en la seva primera etapa. Precisament, ella mateixa transcriu fins a quinze cartes inèdites que es creuen sobre aquest tema entre organismes molt variats,³⁶ i anota

34. F. ESTEVE PERENDREU, *El régimen jurídico del Estudio General de Lleida*, p. 179.

35. C. PÉREZ PÉREZ, «Cartas con motivo de la fundación del Colegio de la Inmaculada, desde 1557 a 1560», a *VIII Congreso de la Historia de la Corona de Aragón (Valencia, 1-8 oct. de 1967)*, t. III, *La Corona de Aragón en el S. XVI*, vol. 1, València, 1973, p. 169-170.

36. C. PÉREZ PÉREZ, «Cartas con motivo de la fundación del Colegio de la Inmaculada», p. 170-184.

que el registre 849 de l'Arxiu de la Paeria recull un total de cinquanta-dues cartes, incloent-hi les transcrits, que recorren sobre això mateix.³⁷

Com ja és sabut, el Col·legi universitari secular fundat per Miquel Despuig aconseguí tirar endavant i consolidar-se, i comptà amb insignes becaris, com l'historiador Jeroni Pujades, autor de la *Crònica universal de Catalunya* i que va estudiar a Lleida del 1585 al 1591.³⁸ Extingit l'Estudi General de Lleida el 1717, el Col·legi de la Concepció es va traslladar a Cervera, juntament amb la universitat unificada de Catalunya.

5. CARTES AL REI FELIP DES DE LLEIDA

Les quatre cartes inèdites que transcrivim i que aquí es publiquen, corresponen a documents originals dipositats en el madrileny Archivo del Instituto de Valencia de Don Juan (que se sol citar abreujadament amb la sigla AIVJ). Aquest riquíssim arxiu pertany a una fundació privada i la seva documentació és especialment valuosa per a conèixer el regnat de Felip II d'Àustria. Encara que aquest arxiu, que no té un catàleg precís, recull molta documentació original, aquesta no és precisament gaire coneguda.

En aquest arxiu privat, els lligalls, que recullen els documents, es denominen *envíos* i aquests es troben en caixes, tot això amb la seva numeració corresponent. Dels quatre documents originals que publiquem (en les portades de tots pot veure's la taca del segell), els tres primers corresponen a una data pròxima entre si (maig de 1560) i tenen un contingut comú; i el quart document respon a una data posterior (setembre de 1574) i a un tema no llunyà de l'anterior. Tots els documents són cartes dirigides a Felip II des dels òrgans locals ilerdenses per a sol·licitar al monarca un clar intervencionisme en favor de l'Estudi General de Lleida; els tres primers, en suport del Col·legi universitari de la Concepció en particular, i l'últim, respecte de l'*Studium* en general.

37. C. PÉREZ PÉREZ, «Cartas con motivo de la fundación del Colegio de la Inmaculada», p. 170. Josep Lladonosa diu que fins l'abril del 1560 «en el *Cartulari* de la Paeria hi ha algunes lletres adreçades al rector Franquesa, a Bernat Aimeric, regent la Tresoreria Reial, i al mateix rei, sobre mesures per a consolidar el col·legi i interessant-los per a que no manquessin recursos econòmics» (J. LLADONOSA I PUJOL, *Història de Lleida*, vol. II, p. 234).

38. J. LLADONOSA I PUJOL, *Història de Lleida*, vol. II, p. 312.

*Carta de la Paeria a Felip II per a informar-lo de la fundació d'un col·legi universitari pel prelat Miquel Despuig per a becar dotze estudiants pobres. La mort del prelat ha privat els col·legials d'aquest benefici, ja que la Cambra Apostòlica, a través del sobrecol·lector Moliner, s'ha apoderat dels béns que Despuig havia destinat per a fer viable l'objectiu de dita fundació. La Paeria sol·licita l'ajuda del monarca en favor del Col·legi universitari. És portador d'aquesta petició el mateix rector del centre, Martí Joan Franquesa, amb la finalitat que aquest pugui fer a Felip II qualssevol aclariments sobre l'assumpte plantejat.*³⁹

A su magestad

De los Paeres de lerida de. 6. de mayo / 1560.
Por negocios del Studio

Sacra Catolica Real Magestat.

Lo Reverent pare en Crist don Miquel dezpuig vltim bisbe de / aquesta Ciutat de Vostra Magestat volent correspondre en / ses obres conforme a la bona vida tenie institui y funda / en aquesta vniversitat vn collegi sots inuocatio de la con / ceptio de la purissima verge Maria En lo qual continuos / fossen mantenguts y alimentats dotze pobres studians / E comensant a dotar aquell e ab algunes facultats pera / que los pobres collegians que en ell ja hauie posat ab / dites facultats y ab lo que de sa propria taula los sub / uenie fossen alimentats y passassen auant en son estudis / Ha plagut a nostre senor y deu aportarsen la anima de / dit Reverent señor de aquesta vida en l altra de hont dits / pobres collegians son restats orfens de dit beneffici / y lo que mes se sent es que apres de sa mort lo ca / nonge moliner collector de la cambra apostolica en / aquesta ciutat y diócesis ha feta aprehentio de les poques / facultats dit Reverent pare en Crist hauie comensat a dotar / dit collegi pretenent aquelles sguardarse a dita cambra / apostolica per les quals coses y altres tocants a dit collegi hauem / acordat trametre al donador d esta quis diu Marti Juan fran / quesa rector de dit collegi pera que les comuniqui ab Vostra Magestat / humilment supplicam a Vostra Magestat li sie seruey manarlo / oyr y en tot lo que li explicara acercha de dits negocis / li mane donar tota fe y crehensa y fer hi la prouisio que / tots speram de la Real ma de Vostra Magestat vida y regnes del / qual nostre senyor per molts larchs y felissims dies garde / com es desijat de Leyda y de Maig a vj. M d Lx.

De Vostra Real Magestat / humilissims subdits y vassalls / qui ses reals mans besen

Los Paers de la sua ciutat de Leyda.

39. AIVJ, *envío* 90, caixa 129, doc. 633.

*Carta dels canonges ilerdenses dirigida a Felip II, en la qual defensen la utilitat i necessitat de les universitats, i particularment de l'Estudi General de Lleida, per a la defensa de la fe catòlica i de la monarquia. Els canonges consideren que la fundació realitzada per l'últim bisbe, Miquel Despuig, del Col·legi universitari de la Concepció, ha estat molt important i beneficosa per a l'Estudi General. No obstant això, la mort prematura del prelat li va impedir formalitzar correctament donacions de béns mobles i rendes del bisbat fetes al Col·legi. Com que retenia aquestes donacions el sobrecol·lector de la Cambra Apostòlica, el Col·legi de la Concepció no va poder complir l'objectiu beneficodocent per al qual havia estat creat. Per a evitar-ho, els canonges sol·liciten la intervenció del monarca en favor del nou centre ilerdense.*⁴⁰

A su magestad

Del degan y canonigos de la Ciudad de / Lerida de 8 de mayo 1560

Sacra Catolica y Real Magestat

A nosaltres pera vuy cap mes en obligatio de entendre lo gran vtil y necessitat que y / ha de la conseruatio del studis generals y particulament en aquestes parts del de / aquesta ciutat de leyda axi per lo gouern de les coses spirituals y sglesies conseruatio y / augment de la fe catholica com de la republica, la qual consyderatio per adornar y per / petuar aquest estudi mogue al quondam Reverendissime bisbe nostre don Miquel de Puig de fundar aci / vn col·legi de gran vtil y auctoritat segons lo principi y assento que li dona al qual pre / uengut de la mort no pogue donar lo compliment que desijaue tota via feu algunes donacions / de bens mobles y de rendes de son bisbat que ja li eren degudes y caygudes en les quals dona / tions pose y fa algun empaig lo collector de la cambra apostolica y perço certificam a Vostra / Magestat que la ratificatio de aquest col·legi jimporte molt y en aquella humilment supplicam / mane fauorirlo ab tal effecte com la necessitat ho requereix de la qual apart de aquesta / se donara a Vostra Magestat particular y mes llarga informatio Nosaltres per esmena de tantes / nostres jimportantions continuament pregarem a nostre senyor en aquesta sancta sglesia la / vida y Reals stats de Vostra Magestat guarde y augmente com se desije y la christiandat / ho ha menester De leyda a vostra magestat de Maig any M. D. lx.

De Vostra Real Magestat / Subdits y deuots oradors qui les Re / als mans de aquella humilment besen

Los Dega y canonges de la seu de leyda.

40. AIVJ, envió 90, caixa 129, doc. 634.

Carta dirigida a Felip II pel rector i el Consell de l'Estudi General de Lleida, que es presenta com la seva «antiquíssima y fidelíssima universidad del Estudi». S'hi exposa al monarca la creació, per l'últim bisbe, Miquel Despuig, d'un col·legi universitari per a dotze estudiants pobres, i que aquestes beques concedides els permeten estudiar teologia o ambdós drets a l'Studium («in sacra Theologia ac Iuribus Canonico et Civili»). No obstant això, aquesta «püsima obra», tan beneficiosa per a la ciutat i per a l'Estudi General, s'ha vist greument perjudicada perquè les aportacions econòmiques realitzades pel prelat per a la seva viabilitat beneficodocent han estat arrabassades pel sobrecol·lector de la Cambra Apostòlica després del traspàs de Miquel Despuig. Per això, es comissiona el mateix rector del Col·legi, Martí Joan Franqueza, perquè acudeixi a la Cort, informi el rei i li sol·liciti la seva intervenció en favor del Col·legi de la Concepció enfront de l'actitud espoliadora de la Cambra Apostòlica.⁴¹

A su magestad

Rector y consell del studio / de lerida de 8 de mayo / 1560

Sacra Catolica Real Magestat

en aquesta sua vniuersitat del studi de leyda ha instituhit y fun / dat un Collegi de dotze pobres studians en sacra Theologia y dret / Canonic y lleys lo Reverent pare en christ don Miquel des Puig vltim / bisbe de aquesta sua Ciutat y lo dota de alguns dines y altres coses / y entenie complidament donar a dita pijssima obra de tot lo necessari y es / stat seruit nostre senyor deu de portarsen a dit bisbe de aquesta vida en la / altra y per los Collectors de la cambra apostolica apres de sa mort ab molt gran / rigor se fa gran contrast en les coses ia per dit bisbe donades pre / tenent sguardarse a dita cambra y aixi ab gran instancia entenen / despullar a dit pobre Collegi y anihilarlo E per esser dit Collegi obra / tant pia y sancta y tan gran lustre y augment desta Ciutat y estudi / y tenir certa sperança que Vostra Magestat se recordara desta sua antiquissi / ma y fidelissima vniuersitat se ha determinat per dita Ciutat y / per so Rector y Consell de la vniuersitat recorrent prostrats als peus / de Vostra Magestat soppliar li sia seruey oyr lo que sobre aco comunicara / a Vostra Magestat Martí Joan franquesa Rector de dit Collegi lo qual / va a la Cort de Vostra Magestat per aquest effecte y donarli en aca fe y cre / hença y ferli la prouisio que de la Real ma de sa Magestat se spera la vida / y Regnes del qual nostre senyor deu per molts llarchs y felicissims / dies garde com es desijat de leyda y de Maig. 8. 1560.

De Vostra Real Magestat / humilissims subdits y vassalls / qui ses Reals mans besan Lo Rector y Consell del studi de Leyda

41. AIVJ, *envío* 90, caixa 129, doc. 632.

Carta del rector i del Consell de l'Estudi General de Lleida a Felip II. En aquesta carta, li supliquen una reforma urgent de la Universitat i li mostren la seva total adhesió a les reiterades peticions que la Paeria elevava al monarca perquè salvés el centre docent ilerdense de la ruïna i el desprestigi en què es trobava. L'òrgan de govern reconeix el desastre, la pèrdua d'alumnes i la necessitat d'impulsar de manera immediata una profunda renovació que remunti la decadència de l'Studium.

Per a justificar la seva sol·licitud al monarca per tal que intervingui davant d'aquesta situació de marasme, el rector i el Consell de l'Estudi es fan ressò del desig manifestat per Felip II que l'Estudi General havia de recuperar el bon nom, la brillantor i les insignes persones de què la Universitat havia gaudit en temps pretèrits. Felip II anotarà al marge d'aquesta carta rebuda que la resposta sigui la mateixa que la ja donada a la Paeria. (Precisament, el monarca impulsava el projecte renovador del bisbe Antoni Agustín i Albanell, i l'any següent al d'aquesta carta va aprovar els estatuts presentats pel prelat. Es tractava, sens dubte, d'un moment històric d'inflexió renovadora per a l'Estudi General de Lleida).⁴²

A su Magestad

El Rector y Consejo de la Universidad de Lerida 13 de / septiembre 1574

Sacra Catolica Real Magestat

Com moltes y diuerses vegades siam acodits als pahers y regidors de / aquesta sua ciutat de leyda, pera que dolent y apiadantse de aquesta / Universitat vehent anau a total ruhina y perdicio fossen contents in / tercedir⁴³ ab Vostra Magestat pera que entengues quant deformada restaue y que dins / breu temps fore romasa despulladas de stodiants pera que fos ser / uit manar remediar vn tant gran dany y com ara haiam entes la / voluntat de Vostra Magestat y es que dita Universitat torne a son bo y antic / stament pera que en ella tornen a florir persones quals les solie ador / nar hauem acordat ab sta humilissimament supplicar a Vostra Magestat / de son Real seruey manar dita reformacio y assiento dit ab aquesta / prestesa que la necessitat requereix com en la forma y modo / star com ja ho haiam nottifficat als dits pahers y regidors [paraula il·legible] / uim perco que al apuntament y trasasa per dits senyores regidors y pahers / Vostra Magestat tramesa en tot y per tot nos adherim per esser ayxi nostra / voluntat per qual resstam tant confiats se as-

42. AIVJ, envío 90, caixa 129, doc. sense numeració.

43. *In marg.*: «no hay necesidad de otra respuesta de la que se haze a los paheres».

sentara com de la clemens / sima y benigna ma de Vostra Magestat vida y regnes del qual nostre señor / es desijat garde de aquesta sua ciutat de Leyda a xiiii de setembre / M. d. Lxxiiii.

De Vostra Real Magestat / humils subsdits y vassalls qui ses / Reals mans besen

Los Rector y consell de la sua Univer / sitat de Leyda.